

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjajkért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés“ szerkesztőségének Gyulafehérvára a
várba küldendők.

A német nyelv a gymnasiumokban.

III.

Szerény cikksorozatomból még két főtárgy maradt fenn megbeszélésre, t. i. a német nyelvtanítás módszere és azon egyéb körülmények, melyek a német nyelv elsajátításában akadályt képezvén, a kívánt eredmény elérését részben akadályozzák, sőt elérni néha nem is engedik.

Ugy gondoljuk, hogy a módszer megválasztása és alkalmazása mindig azon czélnak van alárendelve, melyet valamely tantárgyban elérni kívánunk.

Nézzük tehát előbb ezt meg valamivel közelebről. — Erre vonatkozólag olvassuk a gymnasiumi tanítás tervében, hogy a német nyelv nagyjából, habár nem kizárólagosan, gyakorlati fontosságánál fogva nyert helyet a gymnasiumi tantárgyak sorában,¹⁾ s továbbá, hogy a czelszerű nyelvgyakorlás, a nyelvnek szóban és írásban mentül pontosabb elsajátítása a tanításnak egyik főczélja.

Miután ez előbbi idézetben ki van mutatva a német nyelvnek, mint rendes tantárgynak jogosultsága, fontossága és az általa elérendő czél: hiszem, hogy első teendő, annak megfontolása, hogy minő módszerrel, minő eljárással közelíthetjük meg leginkább a fönnebb említett czélt?

Meg vagyunk győződve, hogy élő nyelvnek elsajátítása csak is gyakorlati módszer alkalmazásával lehetséges; a gyakorlati módszer azonban nem áll szabályok és kivételek megtanulásában, vagy azoknak utasítása szerint nagy ügyel-bajjal összerakott mondatok szerkesztésében, mire a legtöbb német nyelvtanok szerkezetüknel fogva tanárt és tanulókat egyaránt kényszerítenek, hanem ellenkezőleg s megfordítva abban, hogy a gyakorlás által nyert ismer-

tekből a szabályokat tanulás közben megállapítjuk és azoktól azután a kivételeket elkülönítjük.

Ez t. i. a nyelvtanulásnak észszerű kezdete; később azután folytatólag felvehető, természetes haladás mellett fokozatosan, az elméleti oktatás is.

A nyelvtanítás czéljának megállapításánál jól kell megkülönböztetni az általában elérhető a kívánatosól.

A kívánatos czél a jobb tehetségűek és a nyelv elsajátítására ható kedvezőbb viszonyok között levő tanulók fogják elérni, míg ellenben a tehetséggel kevésbé megáldottaknál és a nyelv begyakorlására nézve kedvezőtlenebb viszonyok közt élő tanulóknál a lehetőség szerint elérhető czél képezi a határpontot, melynél okvetlenül meg kell állapodnunk.

A gymnasiumba járó ifju a tudományos pályára lépett; feladata és czélja tehát a tudomány megszerzése. A gymnasium pedig, mely az ifjút befogadta, a szabályrendelet értelmében, kötelezve van neki mindazt megadni, mi őt a tudomány mezején munkaképessé teszi.

Ha a gymnasiumi tantárgyak közé a magyar nemzeti nyelv mellé egy második élő nyelv, legyen az akár francia, angol vagy német, kötelező tantárgyul van felvéve, mi bizonyára csak azért történt, hogy ezen második nyelv ismerete által ifjaink annál tökéletesebb művelői legyenek a tudománynak — elmulaszthatlan köteleességünk teljes határozottsággal fogni a nagy munkához.

A gymnasiumi tantárgyak közé sorozott második élő nyelv tehát főképen a tudomány kedvéért lévén felvéve, közvetlenül a tudománynak általában és nem egyes brancheoknak van mint eszköz alávetve.

A magyarországi gymnasiumokban a német nyelv tanítását illetőleg — kevés kivétellel — alig érhető el a kívánatos czél, de annál biztosabban megközelíthető a szükséges; mert, mint említők, a második

1) A magy. kir. vallás és közoktatásügyi minister által kibocsátott:

„A gymnasiumi tanítás terve s a reá vonatkozó utasítások“ című 1857. évi rendelet munkáinak Sr. I.

nyelvnek feladata, hogy a szakismeretek gyarapítására szolgáljon, azért meg lehet elégedni, ha a tanulók a német nyelvet annyira elsajátítják, hogy annak alapján tudományos szakmunkákat olvashassanak és megérthessenek.²⁾

Ezen cél elérésére azonban nem tartjuk szükségesnek a német nyelvtanra szánt órák szaporítását más tantárgyak rovására a gymnasiumban, hanem szükségesnek véleményezzük, hogy a megtanult anyag szellemi emésztésére több idő engedessék, tehát a német nyelvtanítást mindjárt az első osztályban kellene megkezdeni, mint ez már az 1877-8-ki tanévben is elrendelve volt.

Igénytelen nézetünk szerint igen célszerű volna az első és a második osztályban a 7—7 latin óra helyett 6—6 órát meghagyni, és az elvett 1—1 órát a német nyelv tanítására fordítani.

Az első és második osztálytól elvett latin órákat pedig át kellene helyezni a harmadik és hetedik osztályra úgy, hogy a harmadik osztályban a 4 német órából 1-et és hasonlóképen a hetedik osztályban a 3 német órából 1-et cserébe a latin nyelvre fordítanánk.³⁾

Az első osztály német nyelvi tananyaga nem volna más, mint az olvasás, írás és korlátolt mennyiségű szavaknak betanulása (nem külön tankönyvből, hanem a táblára írtak és megismerttetetteknek szöszedetbe való írásából).

A körülmények tekintetbe vételével, s a tanulók szellemi fejlettségéhez képest, lehetne aztán élő szóval apró mondatokat is összeállítani. Ha a tanulók minden órán 10—12 szót az iskolában megtanultak és otthon ismételték, akkor az év végén körülbelül 400 szó birtokába jutottak, mi már magában véve nem megvetendő szókinész, és a nyelv felépítéséhez nem csekély anyag volna.

A második osztály tananyaga lenne az olvasás, írás és szótanulás folytatólagosan; kisebb-nagyobb mondatok szerkesztése élő szóval, az iskolában a név és igeragozás, a mennyiben ez a szerkesztett mondatokból, bonyolódottszabályok nélkül levezethető.

A választandó mondatokat pedig éppen nem kellene a nyelvtanokból egyszerűen átvenni,⁴⁾ hanem a tanár saját belátása szerint venné ezeket az ifjak iskolai, házi és mindennapi életéből; a második év

végén a tanuló ezeknek alapján már nem félne a német szó kiejtésétől, annál kevésbbé, mivel ekkor már 6—700 német szó volna birtokában, mi a közönséges beszédre csaknem elegendő.

A harmadik osztályban azután ezen erős alapon lehetne a német nyelvtant gyakorlati úton — *célszerűen szerkesztett tankönyv szerint* megkezdeni és az ifjakat bátran és jó eredménnyel vezetni a kijelölt s elrendő célhoz.

Ezen módszer eltérne ugyan az évek óta használt s még most is divó, de eredményhez nem vezető rendszertől. Azonban meg vagyunk győződve, hogy ezen eljárás mellett biztos eredményt lehetne felmutatni és így aligha menne kárba az a sok óra, melyet ezen tantárgy tanítására fordítanak.

A kívánatos cél volna még az idézett gymnasium tanítás-terve szerint az, hogy a mint a tanulók nyelvismerete gyarapodik (persze, nem az eddig követett módszer alapján!), az olvasmányok tartalmi tárgyalása, az elméleti ismeretek egybefoglalása, kellő óvatossággal német nyelven is eszközöltessék, sőt a legfelsőbb két osztályban a tanítás már nagyobb részben német nyelven folyjon.⁵⁾

Nagyon kívánatos és igen hasznos volna, hogyha ezen utasítást az összes tanodákban keresztül vinnék; de miután ez mostanság alig lehetséges, azért elengedő lenne, ha egyelőre a tannyelv itt is szakadatlanul a magyar maradna és a német tárgyalás, illetőleg az olvasmányok német nyelven való tárgyalása hetenként egy-egy felőrára szorítottanék.

Régi tapasztalás szerint a társalgási próbák nagyon jók; ilyenkor a tanár az ifjakat főképen a német irodalom különböző szakmunkáira figyelmeztetheti, azon célból, hogy ha majd tanulmányaikat folytatják és azután önálló hivatalt foglalnak el, mit használjanak fel ismereteik kibővítésére, illetőleg gyarapítására.

Ez a német nyelvtanulás valódi célja Magyarországon; már csak azért is, mert nem hisszük, hogy édes magyar hazánkban létezik oly egyéniség, ki tagadni merészné, hogy ma — és bizonyára még sokáig, nem lenne szüksége a tudományt valóságban művelő embernek idegen nyelven írt munkák segélyére⁶⁾; mert hisz keveset nyomhat a latban egy országgyűlési követnek azon jámbor ohajtása, melyet közelebről az országházban hangoztatott, hogy a német tudományos könyvek számunkra mind

2) Nem nagy baj, ha itt-ott a szótár is igénybe vétetik.

3) Ezen terv indokolása oly egyszerű, hogy azt mindenki önmagától átláthatja; lapunk szűk keretében ezen alkalommal bővebb indokokat nem sorozhatunk.

4) A német nyelvtanokban előforduló czírábábnál czírább példákban mulatságos szemelvényeket lehetne összeállítani.

5) A legújabb miniszteri rendelet szerint a felső osztályokban a német nyelvi és irodalmi tanításnál a német nyelvet kell használni tannyelvként.

6) Addig bizonyára nem, míg a tudomány képviselői, t. i. a tanárok, több támogatásban nem részesítettek, mint mai napig.

magyar nyelvre fordítottassanak, hogy aztán ne legyen szükségünk a németnyelvre. — — — — —

Minő ártatlan, naiv gondolat ez egy honatyától!

Legyen szabad erre nézve, számos évi tapasztalatokból, csak egy esetet felemlíteni.

A szakemberek előtt ismeretes, hogy a néhai freibergi akadémiai tanár, Cotta Bernát, elsőrangú geológus volt Európában, ki Werner Ábrahám Gottlobnak (1785), Mohs Frigyesnek (1817), a tudományos földtan és ásványtan megalapítóinak méltó utóda volt, s kinek „*Die Geologie der Gegenwart*“ című munkáját lefordította a kir. magyar természettudományi társulat könyvkiadó vállalata magyarra 1873-ban „*A jelen geológiája*“ cím alatt. — De ugyanazon évben, midőn a magyar fordítás a német 3-ik kiadás nyomán napvilágot látott, megjelent a német nyelven írt negyedik igen lényegesen javított kiadás, mely a 3-ik kiadásban előforduló *tévelyeket* (nem sajtóhibákat!) helyre igazította.

Hogy ezen negyedik lényegesen megváltozott kiadást azóta magyarra fordították-e? arról nincs tudomásunk.

Ki tehát csak a 3-ik, magyarra fordított kiadást használhatja, az épen csak a téves nézeteket tartalmazó harmadik kiadásnál — marad. — — — —

De nézzük csak egyenként a gymnasiumi bizonyítványban felsorolt rendes tantárgyakat, s mit látunk? — semmi egyebet, mint azt, hogy — talán a magyar nyelvet kivéve — nincs tárgy, mely a német irodalom termékeinek szorgos utántanulmányozását nélkülözheti.

Végül meg kell emlékeznünk még azon akadályokról, melyek miatt a német nyelvtanítás előhaladása némileg gátolva van.

Azon őszinte nyíltszívűséget, melyet magán életünkben is érvényesíteni törekszünk, a nyilvánosság terén sem tagadjuk meg; nem, ezt nem tesszük életünk utolsó perczéig.

A német nyelvtanítás Magyarországon, azon viszonyok miatt, melyek I. Endre király korától kezdve mai napig léteznek hazánkban, a félreértés¹⁾ folytán mindig nehéz vala. Germanisator volt, és ma is az a neve annak, ki a műveltséget a német nyelv ápolása által is igyekszik gyarapítani.

S sok magyar, a ki tudja, érzi, hogy mennyit köszönhet a német nyelv ismeretének, előítélte következtében, rút hálátlanságból megtagadja jötevőjét, s képes volna elvonni az ifjuságot azon élvezettől,

melyből annyi hasznot szerzett önmagának; mert a politika többet ér neki, mint a tudomány. Először a test, és csak azután a szellem! — Ez pedig nem helyes! — Magyarországon, drága hazánkban születvén, mint ezen jó anya hű fiai, tudjuk, érezzük, hogy itt élnünk, halnunk kell, de még mielőtt ez utóbbi beállana, használni akarunk hazánkunk háladatoságból s az iránta való táutorithatlan szeretetből azáltal, hogy serkentjük az ifju nemzedéket arra, hogy szív, ész és akarati műveltségben más nagy nemzetekkel mindig lépést tartani — és ha csak lehet, azokat még tulszárnyalni is igyekezzék!

Ez a mi zárszavunk.

Dr. Cserni Béla.

Budavár török kézrejutása és visszavétele.

Írta: **Nyers Károly.**

(Folytatás.)

A ker. hadak jun. 23 án a várat Szt.-Gellérthegytől a császár fürdőig elnyúló félkörben vették ostromzár alá. Károly hg. a bajor választónak tetszésére bizta ott foglalni állást, hol legjobbnak gondolja; ez tehát a Szt. Gellérthegyen állította föl a vezérlete alatt levő hadtestet, mely innen a Sváb- ma Széchenyi-hegyig¹⁾ terjedt, elzárva a székesfehérvári utat. Az ő működése a vár nagyon megerősített s meredek részén levő királyi kastély ellen volt irányítva. — Károly hg. a mai város-majorban s a közlelben fekvő magaslatokon állította föl hadait; innen intézte a vezényletet. A fővezér hadtestébe beosztott magyar sereg a Széchenyi hegytől a Dunáig vett állást. Károly herczeg hadi működése a bécsi-kapu s a mai Nándor-laktanya mellett levő Nándor s egyéb nyugoti bástyák ellen volt irányozva. A csász. sereg balszárnya a Dunára támaszkodva a vizivárosban, Stahremberg Rüdiger a gyalogság egy részével Ó-Budán állott. A vegyes csapatok Dűnevald és Gondola ezredesek alatt Szt.-Pál völgyében és a Kecskhegyen voltak mély hadoszlopban föllálítva. Mercy, Neuburg és Truchsess ezredei azon a hegynyergen állottak, melyen a mai Szépjuhászné vendéglője van. A Jánoshegyen szintén volt egy hadcsapat elhelyezve avval a földattal, hogy szemmel tartsa az őrség mozdulatait a városban.

A sebesültek számára Margitszigeten állítottak föl kórházat. Pestet körülszáncolták, s néhány ágyút innen is a várnak irányoztak. Ezt és a legelőben gazdag Csepelszigetet a könnyű lovasság egy része szállotta meg. — Gondoskodva volt arról is, hogy az ostromló sereget a vár fölmentésére jövő ellenséges had meg ne lepje; e célból Pálffy János Károly gróf és Gondola egy erős lovas dandárral Székes-Fejérvár, Batthyányi Adám, Bercsényi Miklós pedig Adony felé küldettek ki, hogy a Dunán Eszék-nél már átkelt török segédhad mozdulatait Simontornya, Sárviz, és Szegszárd tájékán figyelemmel kísérik. Pálffy huszárai mindjárt a kiindulás napján egy Ercsi felől előnyomuló és a várba törekvő török hadosztálylyal találko-

7) Mi ezt csak a tudomány szempontjából vesszük.

1) Előbb Nyék-, később Sváb-, ma Séchenyi hegy.

ak. A huszárok a törököket körülvétték s Miksa Emanuel táboráig szorították, hol két tűz közé kerültek; megkísérlették ugyan magukat a bajor táboron keresztülválni, de nem sikerült; hárman maradtak meg közülök hírneműnek, a többi mind elesett. — Batthyányi Adám dandára Csepel-sziget mellett szintén mindjárt az első napon 12—20 török bárkára bukkant, melyeken Abdi basának felesége és 92 nőből álló háreme, a török főbéknek mintegy ezerre menő nejeik, gyermekeik, nagy mennyiségű kincseik voltak elhelyezve s azokat ők a bekövetkezhető szerencsétlenség esetére török katonaság földzete mellett egyelőre a Csepelszigetre, majd onnét Belgrádba akarták szállíttatni. De Batthyányi huszárai a földzetet levágták s a hajókat e fogták. A hajókon volt nők szebbjei közül százan a táborban mint fogolynők adtak el. Az arany, ezüst ékszerekből állott zsákmány értékét mintegy 200 ezer fitra becsülték.

A bombázást az ostromlók a vizivárosból kezdték meg, mely három napon át tartván, ez oldalról rés támadt a várfalon. — Keresztelő szent János napján jun. 24-én intéztetett az első roham a külváros ellen, mely a bécsi kapunál az alsó falra volt irányítva. —

Gr. Souches Károly ezer emberrel támadott. A ker. vívók a csónakokon elhelyezett ágyúkkal keresztülvitt kapun a városba törtek. Itt azonban erős ellenállásra találtak, kar kar ellen küzdve, minden talpalatnyit tért fegyverrel kellett megvenniök. Souches emberei már ingadozni kezdtek s eddigi, erős küzdelemmel kivított pozícióikat is el kellett volna hagyniök, ha csak a válságos pillanatban Lajos Antal pfalz-neuburgi herceg, a német lovagrend nagymestere, segítségükre nem jön; ennek segítségével sikerült e makacs ellentállást megtörni s az őrséget a felső várba visszahúzni. Ez a városrész az ostromlók kezében maradt.

Jun. 30-án megérkeztek az 5—6000 embernyi sváb és frank csapatok és a mai Széchenyi hegyen foglaltak állást, mely tőlük kapta előbbi Svábhegy nevét; jul. 4-én Schönöng Adám²⁾ vezérlete alatt a 8000 ezernyi brandenburgiak is megjöttek; a fővezér balján, a császár-fürdő mellett állottak föl s tevékeny részt vettek az ostromban. Dörfing jeles tábornok, Károly fia egy bombától találva már az első napon elesett.

Most már a vár minden oldalról körül volt zárva. A tűzagnak, közlekedési vonalak viárkok ásása serényen folyt. Az ostrom egy ideig csak a tűzagnak fölrobbantására s a falak bombázására szorítkozott. A tűzagnak készítésében a törökök ez időben nagyon ügyesek voltak. — Jul. 1-én tizenkét ostrom és 7 fontos mozsárgyút bombáztak a császáriak; a várba lőtt tüzes golyók több épületet lángba borítottak. Jul. 12-én már olyan rés csináltak a bombák a falakon, hogy az ostromló had czélszerűnek látta rohamot intézni, minthogy azonban Abdi basa a leopoldiak töltésének egy részét váratlanul fölvetette s a fölrobantott töltés a tűzagnak betemette, a roham elmaradt. Ez alkalommal az őrség kirohanást is tett s a császáriak és brandenburgiak közül 150 et levágot.

²⁾ Hammer J. „Gesch. des Osm. R.“ művében folyton Schönöngnek nevezi. —

Jul. 13-án az őrség ismét egy ellenaknát röpitett föl, de ez reá nézve rosszul sült el, mert a bécsi-kapú mellett volt kisebb körönd is rombadőlt. — Károly herceg a kedvező alkalmat fölhasználódó, az nap esti 6 órára ostromot parancsolt. A roham vezetői Souches Károly, Dieppenthal János; melléjük voltak Rendelve Öttingen, Starremberg Guidó, Herberstein, Auersperg és Ambach ezredesek. A rohamra kirendelt hadcsapatot 2600 granátos gyalog és pionir tarczós képezte. Az ezredesek sorsot húztak, hogy ki hol támadjon. E szerint Öttingen és Starremberg a jobb, Auersperg a balszárnyat, Herberstein a centrumot vezette. Három ágyúlövés volt a jeladás a támadásra. Az őrség erejének megosztása végett a bajor vál. fejedelem szinleges támadást intézett. Az ostromló harcosok a jeladásra repülve inkább, mint szaladva rohantak a kijelölt helyekre s bár a golyók, kövek zápora özönlőt reájuk, a viárkokat megmászva ellenálhatlanul haladtak föl a bástyaresekre. Itt heves tusa támadt: az őrség vitél ellenállott. De az ostromlók mind nagyobb és nagyobb tömegben nyomulván előre, remélni lehetett már, hogy a törököket visszazorítják, a küzdelem legnagyobb hevében azonban Abdi, ki azt a helyet, melyen a vívók följutni akartak, gyorsan aláaknáztatta, aknáit fölgyujtatta s a diadalkiáltásokat az aknák dörrenése némította el. Az első sorok levegőbe röpültek, a hátsó sorokra pedig a törökök löporral telt zsákokat dobáltak, melyek fölrobbanván, sokaknak ruhája tüzet fogott. Az ostromlók erre ingadozni kezdtek; pihent erőre volt szükségük, Károlyherceg a segítséget idejekorán megküldte, mit észrevevén az ozmánok a nőket s gyermekeket is a bástyákra rendelték, kik forró vizet, égő szurkot öntöztek s köveket szórtak a ker. vívókra; a merészebb janicsárok pedig a veszély legnagyobb fokán egy titkos uton kirohantak s a brandenburgiakkal, úgy a félig megégett többi ker. harcosokkal élethalál harcot vívtak és sikerült őket visszavetniök. Ismét segítségre volt szükség. A fővezér most az önkényteseket rendelte ki a kemény harc befejezésére. Veraguas y de la Veja Escalona, Zuniga, Astorgas által vezényelt spanyolok, a francia, angol és olasz önkéntesek meg is feleltek a várakozásnak. Halált megvető bátorsággal rohantak ezek a hullákon keresztül, a füst és lángok között előre s a janicsárokat visszazűzték a második köfalig; innen azonban vakmerőséggel határos vitézségükkel sem sikerült őket állásukból kivetni annál inkább sem, mert, mikor a falat meg akarták mászni s közülök többen már föl is juttotak, ez a szakadatlan bombázás folytán meggyengülve alattuk leszakadt. Bár a basa folyton pihent erővel pótolta a janicsárok megritkult sorait; ezek még sem tudták az ostromlókát visszazorítani; Károly herceg azonban látva, hogy a vérontás a nagy akadályokkal szemben teljesen czéltalanává válik késő éjjel visszavonulót fuvatott. A hős küzdők ekkor bár most sem nagy kedvvel, fölthagytak az ostrommal. E sikertelen ostrom a ker. hadseregnek 1400 emberébe került. Herberstein mindjárt a roham kezdetén elesett. Veraguas y de la Veja a falakra még följutott, itt azonban egy golyótól találva halálos sebet kapott, önkéntestársainak csak nagynehezen sikerült a janicsárok kezéből kiragadni s még élve a lothr. herceg sátorába vinni, hol

örömmel halt meg a szent ügyért. Elestek még: Kuefstein Velden, Kirchenmayer, Schrautenbach, Dohna Károly brandenburgi ezredes, Rupert angol lord természetes fia, Hortzenbach, Kaiserstein, Schiffer, hat angol milord, két francia lovag, Vedoja s kivüle még három spanyol nemes. Megsebesültek: Commercy herczeg, Cregni marschal³⁾, Blancfort marquis, Bejat és Escalona spanyol grandok, Courmaillon, Marchese Valero, Zuniga Ursella gróf, Herrera, Ahneida, Longnevall, Ottana, Astorgas, Halifax, Frit James angol lordok, Starhemberg, Mansfeld, Maldegen stb.

A bajoroknak jul. 17 én sikerült véres harc után a királyi kastély bástyájának árkat elfoglalni. Ez ostrom alkalmával elesett gróf Fontaine és még 35 önkéntes, Aspremont gróf pedig súlyosan megsebesült.

Ezután a ker. hadsereg a nagy veszteség és erőfeszítés folytán az ostrommal egy időre fölhagyott s 14 napon át faltöréssel, viárkok, tűzaknak s egyéb ostromművek készítésével foglalkozott. Erősen működtek a brandenburgiak ágyui is, de legnagyobb hatást mégis a már említett Gonzales Antal fejtett ki saját találmányu mozsaraival. Ez ugyanis mázsányi tüzes golyókat röpített a várba, melyek a legerősebb épületekben is nagy rombolást vittek véghez. Közülök egy jul. 22-én az őrség gazdagon felszerelt fegyvertárába szállt s miután az utjába eső tárgyakat összezúzta, meggyújtotta s magát a boltozaton keresztül törve, a lőportárba hatolt, ez a közelében levő épületekkel s 1500 törökkel légbe röpült. Középor, sziklatömegek hullottak át még Pestre s az ostromlók táborába is, hol különösen a bajorok között nagy pusztítást tettek. Az egy mértföldnyi távolra kiható heves rázkodás és nagy légnyomás következtében a városban sok épület megrepedt, a Duna medréből kicsapott a víz s a parttörök csak futással menekülhettek a nagy hullámokat verő árvíz elől. Az egész várat akkora füst, por lepte el, hogy az egymáshoz közel állók sem ismerték fel egymást. A rémület általános volt; ijedtükben még az örök is elszaladtak államashelyükről. Most nagyon kedvező alkalom kínálkozott mind a támadásra, mind a kirohanásra, de erre egyik fél sem volt fölkészülve, mindketten csak a támadás ellen tették meg szükséges védelmi intézkedéseket. A füst por két óra mulva szállott el s az őrség rémülve látta ekkor a várban tett nagy rombolásokat s hogy a Pestre néző földbástyán 60 lépésnyi rés tátong, az ozmánok szerencséjére azonban olyan helyen, hol a hegy meredeksége miatt lehetetlen volt ostromot kezdeni; azért a vezérek nem is akadályozták az őrséget a rés kijáratában. —

Károly herczeg e szerencsés fordulat után, számítva az őrségben támadt rémületre, megkísérettette Abdi basát a vár föladására fölszólítani. Nem nagy reménye volt ugyan, hogy a fölhívásnak kívánt sikere lesz, de azért mégis kísérletet tett, mert ez által, ha többet nem, annyit legalább elérni hitte, hogy a levélvivőtől a várban uralkodó állapotokról valami fölvilágosítást kaphat. A levelet Königsseg Vilmos gróftól küldte be s ez volt tartalma: „Tudjátok meg, hogy mi urunk, a római császár győzedelmes hadaival e vár alá jöttünk s hogy ágyuink segélyével rést lövén, szándékunk mielőbb ostromhoz látni. Ha megadjátok a várat, mind ti, mind a lakosok bántatlanul kiköltözhetnek belőle, ótalomkisérettel is el fogtok láttatni; el-

lenben, ha erős kézzel fogjuk a várat bevenni, senki sem marad életben, bárki és bármi legyen, mindnyáját kardra hánnyuk³⁾. — A basa Königssegnek azt válaszolta, hogy Károly herczeg nagyon csalódik, ha őt és az őrséget, melynek minden tagja halálra kész, oly gyöngye szívünek tartja, hogy egy robbanástól, mely egyébiránt valami nagy kárt nem is tett, annyira megrémült, miszerint most már kész lesz a várat minden ellenállás nélkül földadni. Sajnálja, hogy a fővezér nem tartja őket bátor férfiaknak, pedig a legutóbbi ostrom alkalmával is bebizonyították, hogy helyén van a szívük. Azt izeni a lothr. herczegnek, hogy ne is szólítsa föl többet a vár föladására, mert annak úgy sem lenne semmi foganatja. A basa Károly hg. levelére írásbelileg is önérzetesen válaszolt: „Még táborra szállások előtt tudtuk, — írja — hogy szándéktok e vár alá jönni. Azért meg is erősítettük a lehetőségig. Eszünk ágában sincsen az általadás. Ostrommal fenyegetődtök. Már kétszer kísérlettétek meg: eredmény nélkül mind a kétszer. Ha ismét ostromhoz fogtok, Isten büntetni fog benneteket prófétája, Mohamed dicsőítésére. Gőgösökké váltatok: Isten a gőgösnek ellensége és büntetője.“⁴⁾ Abdi basa, hogy megmutassa, mennyire nem tart a keresztények boszujától, a száz Lebel kapitány és 100 társának fejét, kiket egy kirohanás alkalmával alva lepett meg és vágott le az őrség a konstantinápolyi-kapu mellett magas fára függesztette föl. Az őrség egy része pedig ugyanekkor kirohant, de ezeket a viárkokban működő legénység felügyelője a bátor Sauer gróf visszaverte.

Eszterházy János győri alkaptány ez időben 4000 emberrel szaporította az ostromlók seregét.

Ezután néhány napon át ostromunkálatokkal, aknaással foglalkoztak a ker. harcosok. Az őrség, hogy működésükben akadályozza őket, többször kirohanást tett, vagy ellenaknákat robbantott föl; Liberiót, az aknakészítők főnökét, egy ily fölrobbantott ellenakna ölte meg. Legnagyobb súly azonban a falak törésére volt fektetve s ez oly erősen folyt, hogy az ágyuk moráját Bécsben is hallották.

— Folyt. köv. —

T Á R C S A.

A koldus.

*Dusgazaag szülnének
Egyetlen gyermeke,
Házról-házra koldul
Összegözsörödvé.*

*Egykor nyalka legény,
Ma szánandó koldus;
Feje felett az ég
Csillagtalan, borus.*

3) Károly herczeg naplója Szalaynál Magy. o. tört. XXVIII.

4) Károly herczeg naplója Szalaynál Magy. o. tört. XXVIII.

*Önkezelvel vágott
Tátorgó sebei,
A sors csapásánál
Jobban fájnak neki.*

*Elhalt szülőinek
Óriás vagyvát,
Két kezével szorta,
Mint valamely polyvát.*

*Isten, vallás, törvény
Mind semmi volt neki,
Ő ilyen dolgokon
A fejét nem töri.*

*Gunyt üzött mindenből,
Mé szent és isteni;
Ki ezekről beszél,
Ő azt kineveti.*

*Mint féktelen csikó,
Ha kiszabadulhat:
A bűnök utain
Oly tüzesen rohant.*

*A nagy vagyon fogyott,
Ereje megtörött:
Lelke, teste foszlott
A büntetés között.*

*Lelke állapotát
Foszlánya hirdette,
E volt belsejének
Megfelelő czége.*

*A milyen volt élte,
Olyan volt halála;
A jöttö halál
Útszánban találta.*

Holló Kázmér.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Vidéki levél.** Főtisztelendő szerkesztő Ur! A Kolozsvárt szerkesztett „Protestáns Közlöny“-nek folyó évi január 24-én megjelent 4. számában bevezetéssel és néhány értelem, értelmetlen megjegyzés kíséretében egy levelem van közölvé, *) melyet a múlt 1888 ik év decz. 26-án irtam a magyar-láposi ev. ref. prédikátornak, t. Mátyás Zsigmondnak, ki egy katolikus gyermek temetését bírólálag akarta megakadályozni. Az igazság érdekében kötelezem érzem magamat, hogy az ügyet a maga valóságában nyilvánosságra hozzam.

Maksai Kálmán ev. ref. (most már római katolikus,

mert Jézus nevenapján visszatért a kath. anyaszentegyház-kebelébe) és Schram Mária róm. kath. vegyes vallású szülőknek több fiúgyermekök született, kiket mind kath. pap által kereszteltettek és kath. vallásban neveltek — mert midőn a rk. templomban elődöm, P. Sass Konstantin, 1882-ben ünnepélyesen megeskette őket, megígérték — irtásban, hogy mindkét nemű gyermekeiket kath. vallásban kereszteltetik és nevelik. Nevezett szülőknek 1888. aug. 12-én is született egy fiúgyermekök, kik az esküvés előtt adott becsületszavukat, ígérteket beváltva — a nélkül, hogy a ref. prédikátor eszközbe is jutott volna — hozzám hozták, azaz küldötték keresztelni, s kit, midőn 1888. decz. 25-én meghalt, általam kívánták is eltemettetni.

Azonban nagy volt a szomorodott apa megütközése, midőn a ref. prédikátor decz. 26-án megtámadta az uton és kérdőre vonta: miért mert gödröt a kath. temetőben ásni, hisz a gyermek református, a kit ő akar eltemetni s ha be nem tölteti a gödröt, ő be fojja töltetni. Az apa erre azt felelte: mi a mi gyermekünket katolikusnak kereszteltettük, mi katolikusnak tartjuk s kath. pap által akarjuk eltemettetni. Aggódva jött ezután hozzám és panaszkodott a ref. prédikátor bánása, beszéde miatt; erre irtam én aztán a Prot. Közlönyben közölt leveletem, melyben hiába adtam értésére, hogy az 1868 iki törvény mellett is, az 1791. XXVI. t. cz. 13 §-a és az 1868. után is kiadott püspöki rendeletek értelmében, nekem kell eltemetni a gyermeket, mivel a ref. prédikátornak semmi köze sincs; hiába irtam, hogy hacsak tíz millió kath. részéről a gyávaság bélyegét — méltatlan, törvényellenes követelésének engedve — jogfeladásomért magamra nyomatni s a jók megvetésének magamat kitenni nem akarom: — erőtlen és alaptalan tiltakozásának nem engedhetek; hiába fejeztem be leveletem ezen határozott kijelentéssel: „En ma elfogom temetni a gyermeket, mert el kell, hogy temessem; ezt a jog, a méltányosság, hivatalbeli kötelességem parancsolja, s ezen eljárásomért mindenütt alaposan megokolva felelek“: a levélre még inkább felingerült a ref. prédikátor és futott a bíróhoz, hogy másodsor is sürgesse a temetést betöltő irat elküldését. A különben derék bíró most a kényszernek engedve, el is küldött hozzám délután egy tiltakozást az 1868-iki törvény idézésével kézbesítési-iv mellett; de nem outhon, hanem az uton — a mint mentem temetni találtak a legények, kik átadták nekem a levelet, melyet én sietve átolvastam s ezen szavakkal adtam nekik kezökbe: most már nem fogaghatom el, mert mennem kell temetni.

Hogy a temetés után mint járt bíróról bíróra és tudakozódott, mikép perelhetne be engem; — holott eszébe juthatott volna miként kellett elődöm s a gör. kath. lelkes ellen ily ügyekben támasztott pereiben takarodót funia: hogy miként vitte fel karácson után I. vasárnapon a törvénykönyveket a szószekbe s az 1868-ik törvényt — miképen szajkolta rá a katolikusokra, mily kifakadásokkal élt ekkor ellenem, midőn hirdette, hogy engem tömlöcbe tétet, pénzbelileg is megbüntettet, mert ha ezt nem teszik, engem tömlöcbe nem vetnek, akkor csalhatnak, lophatnak, gyilkolhatnak, mivel semmi sem vétek; hogy mint vitte a leveletem a „püspök“-hez és közöltette a „Prot. Közlöny“-ben, melyet aztán házról-házra hordozott s örvendeztet, hogy a kath. papot az újságba kiírta: — azoknak bővebb méltatására most nincs időm; de sietek a „Prot. Közlöny“ pozdorjához hasonló megjegyzéseiből, melyekben a püspöki kart is törvénytséítő rendeletek kiadásáról vádolja, egy szózagyaléket idézni és megczáfolni, mert első része egészen értelmetlen, második része alaváló hazug rágalmat tartalmaz.

Ezt írja ugyanis a nevezett Közlöny: „... még érdekesebb, hogy nem csak a majd minden sankcio (sic!) nélkül hagyott e felekezeti viszonyosságról (sic!) szóló törvénynek hány fittyet, hanem a büntető törvény

*) Lásd lapunk legutóbbi számát. — Szerk. —

szabványaival is szembeszáll és a közhatóság közeget és törvényes rendeletet is semmibe veszi, rendeletet és kézbesítést ívet földre dob és így megvetéssel illet."

A levelem bevezetésénél „Felső szentesítette törvények”-ről beszél, itt pedig — ő érti mit akar — „a majd minden sankcio nélkül hagyott e felekezeti viszonyosság-ról szóló törvényről handabandáz.

Azon aljas rágalom megczáfolására pedig, hogy én rendeletet és kézbesítési ívet a földre dobtam és megvetéssel illettem, szóról-szóra ide írom azon nyilat ozat másolatát, melyet a két hozzám küldött legény a község házánál, a községi bíró, adószedő és többek jelenlétében adott és azon kijelentéssel irt alá, hogy arra meg is esküszik bármikor. „Nyilatkozat. Alóírottak az igazság érdekében lelkiismeretünk szerint kinyilatkoztatjuk, hogy 1888. decz. 26-án a községi bíró ur, Bíró József általunk küldött kézbesítési ível egy iratot az ide való r. kath. lelkészhez, kit az uton találtunk nem messze a róm. kath. templomtól, s kinek a küldött iratokat kezébe is adtuk. A lelkész sietve tekintette meg az iratot és azt nekünk ezen szavak kíséretében nyújtotta illedelmesen vissza: most nem fogadhatom el, mert mennem kell temetni; de sem a hóba, sem a földre nem dobta.

Hogy ez valóban így történt arra meg is esküdhetünk bátran bármikor. Magyar-Láposon, 1889. jan. 28. Leo Márton s. k. Sebők János s. k. Székely Sándor tanu, Szepesti Elek adószedő tanu, Zsentyes József tanu."

A rágalom élén „érdekesebb" kifejezést használt a jegyzéseket íráló ur, most azt hiszem, következetesen mondhatom én is: ez a legérdekesebb! De helyes, méltányos, jogszerű volt-e az, hogy engemet tiltakozással támadtatott meg az uton a ref. prédikátor, midőn papi hivatalos teendőm végzésére mentem? Várt volna és azután járt volna el annak rendje szerint. A többi megjegyzéseket még szóra sem méltatom.

A megjegyzéseket tevő t. „r." ur csak ezen betűivel jelezte magát, gondolva, hogy jegyzeteiből úgy is könnyen kitalálható, és hogy az ő szolámával éljek, „látni való", hogy ő rossz akaratu, a kath. egyház intézményeinek rugdalásában kedvtel találó, rágalmozó ur; „látni való", hogy hallott harangszót, de nem tudja hol, szemei vannak és nem lát, úgy tünteti fel magát, mintha 20 év óta mindig behunyt szemmel látott volna, (ha így is lehet álomnál egyebet látni) s az én levelemre nyitotta fel először nehezé szempilláit; most már én is látom, ismerem mind a megjegyzéseket író t. „r." urat, mind Mátyás Zsigmond ref. paptársát, kikkel szóba sem állottam volna, ha a hazug rágalmat nem kell vala tisztáznom, hanem haladtam volna, valamint így is haladok a magam utján — a nélkül, hogy arról sem t. „r." ur megjegyzései, sem Mátyás Zsigmond paptársának szelessége, tehetetlen erőlködése eltérhetne, vagy azon megállapíthatna.

Ha talán azzal védekeznek t. „r." ur, hogy t. Mátyás Zsigmond paptárs nem igazságon informálta, vegye észre magát s máskor ne adjon több hitelt, ha még paptárs is, mint az ő hivei, kik békétlen, veszekedő, szeszélyes, gögös természete miatt nagy részben gyűlölettel viseltetnek iránta, kik közül tegnap is sokan mondkák nékem: ritka ember van olyan Magyar-Láposon, akit t. Mátyás Zsigmond tiszteltes ur meg nem mart volna, neki mindennapi kenyere a békétlenség előidézése, az egyenletlenség elhíntése — s így ők erősítették meg egy deési ember nyilatkozatát, ki midőn K. J. orgonaépítő úrvész jött ide, azt monda: ha Magyar-Láposra megy, jó botot vigyen magával, mert ott olyan kutya van, hogy mindenkit megmar, vagy meg akar marni. K. alig dolgozott egy hétig, jött hozzám és monda: valóban igaz a volt a deési embernek mert Mátyás Zsigmond t. urban felismertem azt az egyént, kire ő oly jellemzően célzott.

Az ilyen emberekre rátalál valóban a nagybecsű

„Kath. Hitvédelmi folyóirat" ezen megjegyzése: „Kapkodás, habozás, ellenmondás! Ez jellegzi a protestansok tanait ép úgy, mint eljárását. Önmagukat hazudtolják meg minden alkalommal."

Miklós Albert.

Irodalom.

— **Könyvhirdetés.** Az *Aksiómák* című könyv már kikerült a sajtó alól. Ez — az *Indexek* kihagyásával, finom velin papíron s mindvégig keretve — 22 ivre terjed, s közel: kétezer kétszáz élelvet, közmondást, példaszólat, emléksvert, jelmondatot stb. foglal magában latin és magyar nyelven. Ara: 2 frt, vagy 8 intentio. — Hogy ezen mű iránt nagyon sokan — s tán nem is ok nélkül — érdeklődnek, már csak abból is sejtetni, mert e művet már is *kétszáznál több példányban* rendelték meg, ámbár annak sem tartalmát, sem szerzőjét — kivált Magyarországon — nem ismerik. — E könyv szerzője az igaz, hogy r. k. pap, de azért senkire higye, hogy ő csak r. k. papok számára írta ezt. Ezen könyv ugyanis valóságos nemzetiségi különbség nélkül minden művelt ember számára van írva, leginkább pedig a már felszedült tanulók számára; azon reményben, hogy ha ezen könyv a m. k. vallás és közoktatásügyi miniszterium könyvvizsgáló bizottsága által a latin nyelv tanításához segédkönyvül elfogadtatnék: akkor nem lenne annyi panasz a latin nyelv sikertelen és úgyszólván semmi gyakorlati hasznát fel nem mutatható tanítása iránt. *Figyelmestetés!* Az eddigi és ezutáni megrendelők sziveskedjenek vagy a 2 frtot, vagy az elvállalt s elvállalendő sz. misék elvégzéséről szóló bizonyítványt hozzám mielőbb beküldeni — ha mindjárt „*Levelező Lapom*" is, mert addig a könyvet nem küldhetem meg senkinek, miután itt nagyon hiányos és nagyon költséges a postai közlekedés. — Az eddig elvállalt intentiók kivétel nélkül mind „*ad generalem intentionem potentium*" végzendők. Az ezutáni megrendelők már specialis assignatiót fognak kapni. A mű megrendelhető csakis a szerzőnél *Fülöp Alajosnál* Nagy-Ernye, Mirostorda-megyé, u. p. Sáromberke, vasútállomás.

— **Előfizetési felhívás** ily című munkára: Házassági akadályok a róm. kath. egyházban. Gyakorlati példák felvilágosítva és irat-formulákkal ellátva, a lelkészkező papság számára gyakorlati kézikönyvül írta: Dr. Lukács Antal.*) A gyakorlati lelképásztorkodásnak egyik legfontosabb ágát a házassági ügyek elintézése képezi. Kellő tanulmányra és sok gyakorlatra van a lelkésznek szüksége, hogy mindenik, sokszor a legkomplicáltabb ügyben is, a hiveknek rögtön helyes utbaigazítással szolgálhasson, s az egész ügyet egy intézze el, hogy saját lelkiismeretének megnyugtata mellett, a házasság szentségéhez a legkisebb ketyel se férhessen. E czélból felhasználván a legjobb irodalom kitünő termékeit, jelen munkámban a főtisztelendő Papság részére egy gyakorlati kézikönyvet kívánok nyújtani. Több részt közöltem belőle a „*Havi Közlöny*" s a „*Közmuvelődés*" hasábjain, s most megnyerve kegyelmes

*) Kiváló figyelmébe ajánljuk t. olvasóinknak az itt jelzett jeles gyakorlati művet. Szerk.

Főpásztorom engedélyét, vagyok bátor a nyilvánosság elé lépni. Munkámban az elméleti részt is, a források utalásával, iparkodtam kimerítően tárgyalni; e mellett közlök számos gyakorlati példát és írás-formulát, melyek az egyes akadályok világos megértését s a gyakorlatban való eljárást nagyban megkönnyítik. A mintegy 20—25 ívre terjedő munka ára 3 frt, s ha elegendő előfizető jelentkezik, f. év március havában fog megjelenni. Az előfizetési pénzeket póstaútványnyal kérem mielőbb beküldeni, hogy a nyomtatandó példányok száma felől magamat tájékozhasssam. Gyűjtőknek 10 példány után tiszteletpéldánnyal szolgálók. A megye és utolsó posta pontos megjelölését kérem. Teljes tisztelettel Marosujvár, 1889. január hó 25-én. Dr. Lukács Antal erdélyi egyházmegyei áldozár.

— **Irodalmi jelentés.** A keleti missiók javára kiadott „Keleti utam emlékei“ című munkának II. kiadása elhagyta a sajtót, s postára adtam már az összes megrendelőknek egyidejűleg a „Keleti utat“, valamint „Karczolatok Dán- és Svédországi utamból“ című munkákat. Mindkettőre elfogadok még megrendeléseket erga sacra is; a Lasserre után fordított „Lourdes csodaeseményei“ azonban teljesen elfogyott s legfeljebb Szücs és társa könyvkereskedésében lehet még néhány bizomány peldány. Apar (Tolna megye). Wosinszky Mór, plébános.

— **„Felvidéki Sion“.** G. kath. egyházi s irodalmi folyóirat. I. évf. 1-ső szám. Szerkeszti és kiadja Mikita Sándor, hittudor és lyceumi hittanár Ungvárt. Megjelenik havonként kétszer s előfizetési ára: fél évre 2 frt. negyedévre 1 frt. — Szívöl örvendünk, hogy gör. kath. testvéreink között vannak oly lelkes hazafiak, kik magyarul folytatván az eszmecserét, megkedvelteni igyekeznek a magyar nyelvet. Üdvözöljük a nemes gondolkozásu bátor szerkesztőt s kívánjuk, hogy élénken és szép magyarsággal irt lapja minél tágabb körben elterjedjen. Csak bátran előre! Bátoré a siker!!

— Megjelent: **„Katholikus Hitoktatás.** Havi folyóirat. IV. évf. 1. sz. — Szerkeszti és kiadja: Fonyó Pál Sükösdön. — Ara: egész évre 3 frt, fél évre 1 frt 55 krajczár.

— **„Borromaeus“.** kath. egyházsónoklati havi folyóirat. III. évf. 3. füzet. Szerkeszti és kiadja: Horváth Lajos győr-ujvárosi plébános. — Ara: egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyedévre 1 frt.

— **„Egyetemes közoktatásügyi szemle“.** I. évf. 1. szám. Szerkeszti Dr. Jancsó Benedek, kiadja Lappel R. (Wodianer) Budapesten. Előfizetési ára: egész évre 4 frt, fél évre 2 frt.

— Megjelent: **„Magyar Sion.“** Egyházi-irodalmi folyóirat. II. évf. deczemb. füzet. Szerkesztik és kiadják a papneveldei tanárok Esztergomban. Előfizetési ára egész évre 6 frt.

— **„JóPásztor.“** Egyházsónoklati folyóirat. IX. évf. 3. tüz. Szerkesztik és kiadják: Hajóssy Gy. Krizánt és Mészáros Kálmán Pozsony-Nagyabonyban.

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

† RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS

Megrendítő csapás érte Magyarország felséges uralkodó házat és minden magyart. Mély gyász borult Magyarországra és az egész osztrák-magyar monarchiára. Rudolf trónörökös, a legf. uralkodóház büszkesége, a hú népek reménysége, élete virágában, tevékenységének teljes erejében f. év. jan. 30-án reggel 7 és 8 óra között a Baden melletti Meyerlingben lévő vadászkastélyban, szívszélhűdés következtében hirtelen meghalt. Az oly mélyen sujtott legf. uralkodó család találjon némi vigaszt epesztő fájdalommal közepezt az összes alattvalók, igazán őszinte és benső részvétében! —

— **Jótekonyság.** Dr. Haynald Lajos bibornok, kalocsai érsek ur ő eminentiája a kolozsvári hitközség folyamodására legkegyelmesebben kegyeskedett a plebánia templom tornyán készitendő egy díszablak költségét, mely 724 frt 14 krba kerül, saját pénztára terhére elvállalni. — Páspök ur ő nagyméltósága az abrudbányai r. kath. hitközség kebelében közelebbről megalakult Oltár-Egyet alapja javára saját pénztárából 100 frtot méltóztatott legkegyelmesebben adományozni.

— **Következő sorokat vettük:** Főtisztelendő Szerkesztő ur! Harmadik újévi ajándék gyanánt van szerencsem becses tudomására hozni, hogy folyó hó 23-án Juszticz (Miskolcz) Miksa (előbb izraelita) a kath. vallásra áttért. Ugyancsak f. hó 27-én tért át Ménasági Vilma (előbb rel.) is, s ugyanezen nap Isten szt. Oltáránál egymásnak örök hűséget esküdtek. Az ur Isten ezen két új bajnokot tartsa meg szt. hitében s szent kegyelmével őrizze meg minden bajtól. — Torda, 1889. januárhó 28-án. *Magdó Mihály*, s. lelkész.

Nr. 4. — **Pályázati hirdetés.** A lengyelfalvi r. kath. kántor-tanító állomásra, melylyel a harangozói és sekrestyési teendők is összekapcsolvák, újból pályázat hirdettetik. Évi jövedelem: két szoba és kamrából álló lakás, gazdasági épülettel és egy kis gyümölcsös, veteményes kerttel. Képéből 60 kalangya részben tiszta, részben elegy buza s ugyanannyi zab; oszpora 28 frt; stola 20 frt; szemtise-alapból 3 frt 6 kr, 74 szekér fa, melyből a tanterem is fütendő; tandíj czimen 115 frt tőke kamatjának fele 3 frt 30 kr, mely idővel növekedik, iskolás gyermekek után 2 frt; az iskolai magtárból jelen évben 21 véka elegybuza, mely évenként szintén növekedik; 1 hold 555□-öl szántó, 1387□-öl kaszáló, a faiskola be nem fásított részének, a temető- és templomkerítés természetnek hasonló vezetete. — A pályázni akarók kellő okmányokkal felszerelt folyamodványukat alólirt iskolaszéki elnökhöz f. évi februárhó végéig küldjék be; személyesen megjelenők előnyben részesülnek. — Lengyelfalván, (Udvarhely m. p.Sz. Udvarhely) 1889. január 28-án. *Rettegi József*, plébános, iskolaszéki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TODOR JÓZSEF.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lye. nyomdában Gyulafehérvárrt.